

SKOL KURAGE

”Fråga hur vi mår, inte hur det går.”

En rapport om elevers och skolpersonals upplevelser av att kunna ge, respektive få, stöd för att trygga betyg och psykisk hälsa.

Förord

Alldeles för många barn i Maskrosbarns målgrupp går ut skolan med ofullständiga betyg, lider av psykisk ohälsa och riskerar att detta följer de under hela deras liv. På Maskrosbarn möter vi ca 100 ungdomar i veckan och alla har något att säga om skolans roll för deras mående och för deras situation. För en del är skolan den tryggaste platsen de har, den enda platsen där de kan slappna av på riktigt. För andra är det en plats för stress, besvikelse och ytterligare vuxna som inte ser dem. Oavsett vad skolan betyder för de unga vi möter är de alla överens om att skolan och de som jobbar där är viktiga. Oavsett om de är mentorer, rektorer, slöjdlärare eller jobbar i köket så kan den personen göra skillnad i ett barns liv för alltid.

Många ungdomar som Maskrosbarn möter undrar varför det aldrig var någon som frågade dem hur de mår. Lärare i sin tur undrar hur de ska kunna fråga och är rädda att göra situationen värre. En ungdom i organisationen berättade att skolan var den enda platsen där det kändes tryggt nog att somna. Det handlade inte om att vara skoltrött eller inte bry sig om sin framtid utan bara om att få sova.

Ungdomar har många bra svar på hur skolpersonal kan göra och denna rapport är Maskrosbarns första resultat i Skolkurage.

Vi hoppas att denna studie kan ge dig som läser inspiration att börja skapa förändring så att alla barn kan ges förutsättningar till en god framtid!

Innehållsförteckning

Om Maskrosbarn	5
Inledning	5
<i>Om skolkurage</i>	5
<i>Tillvägagångssätt</i>	6
Resultat	7
<i>Att identifiera</i>	7
<i>Relation och tillit</i>	9
<i>Vikten av att våga fråga</i>	12
<i>Kunskapsbrist</i>	13
<i>Vad behövs</i>	14
– Skolpersonal	14
– Vad elever önskar av skolan	16
Slutord och tack	18

Om Maskrosbarn

Maskrosbarn är en barnrättsorganisation som sedan 2005 arbetat för att förbättra levnadsvillkoren hos barn och unga, 13–19 år vars föräldrar har ett missbruk, psykisk ohälsa eller utsätter dem för våld. När vi fortsättningsvis skriver om barn eller elever i ”målgruppen” så menar vi just dem. Vi arbetar för deras rätt till en trygg uppväxt, genom att ge dem förutsättningar att skapa en framtid och bryta det sociala arvet.

Inledning

Om Skolkurage

Skolkurage är ett utvecklingsprojekt som drivs av Maskrosbarn under 2019 med stöd från Postkodstiftelsen. Projektet riktar sig till personal inom skolan för att uppmärksamma skolans betydelse för barn vars föräldrar har ett missbruk, psykisk ohälsa eller utsätter dem för våld. I Sverige handlar det om 500 000 barn, ca 25% av alla barn. De barnen löper högre risk att själva få psykisk ohälsa eller begå självmord jämfört med övrig population (Chess, Stockholms universitet ”Barn som anhöriga” 2015).

En fjärdedel av de barn som har en förälder med alkoholmissbruk går ut grundskolan utan gymnasiebehörighet och det är över dubbelt så många som barn i genomsnitt i hela landet. Det är även en stor riskfaktor att ha en förälder med psykisk sjukdom (”Barn som anhöriga – hur går det i skolan”, 2013:3, Chess och institutet för socialt arbete vid Stockholms universitet). Enligt en undersökning från Folkhälsomyndigheten (”Varför har den psykiska ohälsan ökat bland unga?”) är skolgången och högre krav på skolprestationer i relation till arbetsmarknaden den enskilt största faktorn för ungas ökade psykiska ohälsa. Dessa siffror ger en sammantagen bild av ett mycket alarmerande läge.

Skolan är dessutom en av de viktigaste skyddsfaktorerna för barn som lever i utsatta hemsituationer och det är ofta i skolan som barn kan bli identifierade och upptäckta av vuxna. Trots detta saknar lärare och annan skolpersonal kunskap och utbildning om barn i denna målgrupp. FN:s kommitté för barnets rättigheter skriver i sin senaste granskning av Sverige (2015):

”27.b personal på skolor och institutioner är inte tillräckligt utbildad för att upptäcka tidiga tecken på övergrepp och vanvård, vilket leder till att endast ett fåtal av fallen anmäls till socialtjänsten.

28.b Kommittén rekommenderar att konventionsstaten fortlöpande utbildar personal på skolor och institutioner om hur man kan upptäcka tecken på att barn far illa.”

SKOLKURAGE

Inledning

Vi på Maskrosbarn kommer i vårt arbete i kontakt med lärare och annan skolpersonal som är oroliga, frustrerade och känner sig mycket ensamma när de möter elever i vår målgrupp. Elevhälsan har nedmonterats och idag har många skolor bara kuratorer på deltid. Detta lägger större ansvar på en redan pressad lärarkår att också ta känslomässigt och praktiskt ansvar för elever som lever i dysfunktionella familjer. En ungdom säger:

”Min situation påverkar mig på alla sätt. Alltså om du inte har en trygg hemmasituation så påverkar det ju liksom allting. Du kan inte sova och du kan inte plugga och du kan inte liksom... Du vill väldigt mycket men du kan inte för du orkar inte.”

Målet med Skolkurage är att låta ungdomar i målgruppen, tillsammans med skolpersonal, identifiera och utveckla material, metoder och kampanjer för att skolpersonal tidigt ska kunna upptäcka, bemöta och stödja elever i denna riskgrupp. Detta genom arbete med enkätstudier, intervjuer, workshops och utbildningar.

Tillvägagångssätt

Vi skapade två enkäter med syfte att konkretisera elevers och skolpersonals upplevelser och behov. Vi spred enkäterna genom utskick till skolor i hela Sverige, i vår egen verksamhet, genom våra sociala medier och med hjälp av våra föreläsningar för elever och skolpersonal.

Den ena enkäten riktade sig till elever i högstadie- och gymnasieskolor. Där var det 1 046 svarande och av de var det 72 stycken som inte svarade på alla frågor. 49% går i högstadiet, 45% går i gymnasiet och 6% går i årskurs 1–6. Trots att projektet riktar sig till högstadie- och gymnasieelever och personal inom samma årskurser har vi valt att räkna med svaren från de yngre eleverna då de var en sådan liten grupp och deras svar inte skiljde sig från övriga svarande. 26% av de elever som svarade har minst en förälder som har ett missbruk, psykisk ohälsa eller utsätter dem för våld.

Den andra enkäten riktade sig till skolpersonal i högstadie- och gymnasieskolor. Vi fick totalt 1 080 svar. Av dem var det 145 stycken som inte svarade på alla frågor. 50% av de svarande är lärare, 18% jobbar inom elevhälsan, 6% är rektorer och 25% har andra roller som elevassistent, specialpedagog, studievägledare m.m.

Materialet från enkäterna har bearbetats av oss på Maskrosbarn och kommer i denna rapport presenteras genom olika teman som framkommit.

Resultat

Att identifiera

58% av all skolpersonal i enkäten uppger att det är mer svårt än lätt att identifiera elever som har en förälder med ett missbruk, psykisk ohälsa eller som utsätter dem för våld. Av lärarna som svarat är det 64% och av elevhälsan 77% som tycker det är svårt att identifiera målgruppen. Inom elevhälsan säger 48% att de har ganska dålig eller dålig uppfattning om vilka elever som tillhör ovan beskrivna målgrupp.

Skolpersonalen beskriver att svårigheter att identifiera elever som har det jobbigt hemma bland annat handlar om en avsaknad av kunskap för målgruppen överlag, men också om att känna igen symtom hos eleverna. Vissa menar att de ibland kan känna till elevernas dåliga mående men att de bakomliggande orsakerna förblir ovissa. Andra beskriver symtom som svårtolkade och lätta att missta för något annat. Många tycker att utåtagerande beteenden är lättare att upptäcka och förstå. Här kommer även aspekten om resurser och tidsbrist in. Många upplever att det inte finns tid att lära känna alla elever tillräckligt bra för att de ska våga öppna upp sig.

“Jag träffar alldeles för många elever i veckan för att jag ska hinna se dem. 60 min med 30 elever. 5-10 min rast och så kommer nästa gäng...”

Sekretess och informationsutbyte beskrivs också som ett hinder för att upptäcka och veta vilka elever som har det svårt hemma. Elevhälsan sitter på mycket information som de enligt lag inte får dela med exempelvis lärare. Detta beskrivs som frustrerande då många lärare menar att mer information är nödvändig för att kunna stötta elever på bästa sätt, något som också blir tydligt när elever byter skolor och överlämningen skolorna emellan brister. En bristande samverkan med socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri påtalas också som ett problem.

“Man får som lärare bara information om elevernas diagnoser och speciella behov, får inte veta något om familjeomständigheter. Allt har sån extrem hög sekretess idag. Med flera mycket stora klasser (30 elever per klass) så hinner man tyvärr inte lära känna eleverna annat än ytligt. Och är det någon elev som har besvär så tas det upp med skolhälsan men som lärare får man sen inte veta mer detaljer.”

I enkäten framkommer tre tydliga faktorer som gör det lättare att identifiera elever som har det svårt hemma. Det första handlar om att skolpersonal som bor eller jobbar på en mindre ort har lättare att lära känna eleverna och deras

SKOLKURAGE

Resultat

familjer. Vissa har även kontakt med elever utanför skoltid genom andra aktiviteter. En andra faktor handlar om att samarbetet mellan personalen på skolan är bra och att det finns en tydlig kommunikation mellan skolor vid överlämningar. Slutligen handlar det om att det finns en erfarenhet och vana att möta barn som far illa hemma.

“Ofta får vi till högstadiet med informationen redan från mellanstadiet. Sedan märker man av i texter eleven skriver, loggar, i reflektioner och diskussioner vilken bakgrund eleven refererar mot. Många elever berättar också själva när man har hunnit bygga lite relation till dem, så vill de anförtro sig. Vi har gott samarbete mellan lärare, elevhälsopersonal och soc i vår kommun.“

Vi frågade också skolpersonal om de vet vad de ska göra när de upptäcker att en elev far illa hemma och så många som 94% svarade att de vet det. Lika många säger att det finns rutiner på skolan för vad de ska göra när de får information om att en elev inte har det bra.

59% upplever dock svårigheter med att prata med sina elever om deras hemsituation och hur de mår. Inom elevhälsan är det 40% och av lärarna är det 68% som tycker att detta är svårt. Av lärarna uppger 28% att de inte frågar eleverna om deras hemsituation, även om de har ett samtal om utveckling eller hälsa.

“Jag vet inte hur jag ska börja. Det är ett känsligt ämne. Dessutom är det svårt att få tillfällen att prata enskilt och ostört med en elev.”

SKOLKURAGE

Resultat

Relation och tillit

I enkäten framkommer det att drygt hälften av eleverna i vår målgrupp aldrig har berättat för någon vuxen på skolan om hur de har det hemma. Detta trots att majoriteten delvis eller helt instämmer med att deras hemsituation påverkat deras skolarbete negativt.

Många av de ungdomar vi på Maskrosbarn träffat genom åren berättar för oss att skolarbetet påverkas genom att de får svårt att koncentrera sig och tappar fokus. Enkäten visar dessutom på värre konsekvenser än så. Hela 43% av målgruppen har någon gång funderat på att hoppa av skolan på grund av hur de har det. De berättar att de är nedstämda, känner ångest och tappar motivation och energi. I vår intervjustudie "Frågar man inget, får man inget veta" (2012), berättar en ungdom:

"Det påverkar hela tiden. Det är ingenting man kan sluta tänka över... varenda lektion man har är det ju nästan att man tänker på "vad gör mina föräldrar? Bråkar de? Dricker de? Vad gör de? Ja, allting hela tiden."

Varför berättar då inte eleverna för skolpersonalen om hur de har det? Majoriteten av eleverna inom målgruppen säger att det handlar om brist på tillit, men det finns även andra faktorer som spelar in, t ex rädsla, skam och lojalitet gentemot sina föräldrar.

Att skapa tillit kräver engagemang, men framför allt tid – något som både skolpersonal och elever uttrycker saknas. En del av eleverna beskriver att de känner sig anonyma i skolan. Det finns inte tid för individuella samtal utöver lektionstiden och således ingen vuxen som känner en "på riktigt". Detta bidrar till att eleverna känner att relationen de har med sin skolpersonal inte är autentisk, de känner sig endast som en i mängden och vill inte berätta om

SKOLKURAGE

Resultat

hur de har det hemma. Att många bär på tidigare erfarenheter av att vuxna har svikit gör det ännu svårare för dem att våga öppna upp sig.

“Mina lärare har över 100 elever. Dom vet knappt vad jag heter och dom har definitivt inte tid för att lyssna på vad jag har för problem hemma. Dessutom så har jag inte den tilliten eller känner en så stark koppling till mina lärare.”

Under alla år som Maskrosbarn har jobbat med ungdomar återkommer vikten av just relationer, äkta relationer. Att en vuxen visar att de bryr sig på riktigt kan vara det som gör att ungdomen till slut vågar berätta:

”Det var väldigt skönt. Fast det beror ju också på hur läraren tar emot det, men för min del var det väldigt bra. Hon tog hänsyn till att ibland kom jag inte till skolan eller ibland så var jag inte delaktig, och hon frågade varje dag hur jag mårde mer som att vi skulle känna varann: ”Hur mår du?” Alltså visade intresse för en istället för att det framstod att det var hennes plikt att göra så. Det var mer en vänskaplig relation och mer avslappnad och mer äkta, alltså.”

Rädslan som eleverna beskriver tar sig uttryck på många olika sätt. Dels finns en rädsla över att inte bli tagen på allvar, att bli ifrågasatt och inte trodd, men det handlar även om en rädsla för att tappa kontroll över situationen. Eleverna berättar att de inte vet vad som kommer att hända om de berättar, det finns ingen tydlig kommunikation och heller ingen uppföljning. Många oroar sig över oåterkalleliga och negativa konsekvenser där deras egna åsikter och känslor inte tas hänsyn till. Samtidigt finns det andra som tvärtom känner rädsla över att ingenting kommer att ske om de berättar.

”Vad spelar det för roll, ingen kommer tro mig ändå.”

“Inte känt mig trygg nog, har jag gjort det så har jag varit rädd för vad som kan hända, både bra och dåliga saker.”

“Alltså om jag sa till en lärare så tror jag hen skulle tycka det var konstigt för det är inget man pratar om. jag är orolig för hur dom skulle reagera. också att jag inte vill att nån ska prata med mina föräldrar eller med soc. kuratorn prata jag inte med för jag tycker det är svårt med nån man inte känner alls...”

SKOLKURAGE

Resultat

Socialtjänsten nämns nästan uteslutande i negativ bemärkelse och tas upp som en oro, kopplad till eventuella konsekvenser av att berätta om sin hemsituation. Många uttrycker att de vill göra allt för att inte socialtjänsten ska bli involverade. De vill undvika orosanmälningar och utredningar och berättar därför ingenting. Varför elevernas syn på socialtjänsten är så negativ framkommer inte av enkätsvaren, men Maskrosbarn vet utifrån mångårigt arbete med frågan att det bland annat handlar om tidigare dåliga erfarenheter, rykten och en negativ bild av myndigheten som existerar i samhället överlag.

“Jag vet att mina kompisar har haft problem med skolsjuk-sköterskan eftersom hon ringer soc. utan att fråga dem om det innan eller utan deras tillstånd. Han/hon borde förstå att ibland så är den bästa lösningen för barnen att bara få prata, utan inblandning med föräldrar.”

Skam, som ofta går hand i hand med den lojalitet barn känner gentemot sina föräldrar, är också en återkommande faktor till varför eleverna väljer att inte berätta. Många elever berättar att de skäms över sin situation och att de skäms över sina föräldrar i kombination med en känsla av ett stort ansvar att skydda familjen. Eleverna vill heller inte göra något “större än vad det är” och många uttrycker en oro över att andra ska börja tycka synd om eller få en annan bild av dem.

“Känns som jag snabbt hade blivit utpekad “som den ungen. Att jag hade setts annorlunda bland lärarna.”

“Pinsamt att prata om för att ytan på min familj ser jättebra ut när det egentligen inte alltid är det.”

I enkäten frågades eleverna om vem på skolan de helst pratar med och vem de tidigare har vänt sig till för att berätta om sin hemsituation. Svaren visar att vilken yrkesroll personalen på skolan har spelar mindre roll. Det handlar snarare om hur relationen till den vuxna på skolan har sett ut, att de har litat på personen och därför vågat be om hjälp.

SKOLKURAGE

Resultat

Vikten av att fråga

Den största gemensamma nämnaren hos de som vågat berätta om sin hemsituation för någon på skolan har, som vi berättat, varit att de haft tillit och känt förtroende till den vuxna i fråga. Men i enkäten framkommer det att det väldigt sällan har varit eleven själv som tagit upp det utan istället har det varit på de vuxnas initiativ.

”Min lärare märkte att något var fel så då satte hon sig och pratade med mig i ett enskilt rum. Det va då som tårarna bara sprutade ut, jag bröt ihop o min fasad föll ner. Jag berättade endast om hur min helg hade varit o det var tillräckligt för att jag va tvungen att gå till kuratorn.”

Eleverna poängterar hur viktigt det är att skolpersonal är de som är drivande och vågar fråga hur det är, hur de mår och att de vuxna inte ger upp. De allra flesta vill bli hjälpta och få stöd men ofta krävs återkommande försök för att elever ska känna att de kan berätta. Samtidigt är det viktigt att inte pressa eller gå för hårt fram, det måste få ta tid och eleven måste känna sig trygg.

”En sak jag fick höra var att ”jag har sett på dig att du inte mår bra men jag har inte velat prata om det för du har inte kommit till mig” det gjorde mig väldigt ledsen hur svårt kan det vara att bara ställa frågan: hur mår du? Det borde inte vara så svårt...”

För vissa fungerar skolan som en fristad, det är där en kan andas, bli sedd och få uppskattning för sina prestationer, men för andra är det precis tvärtom. En del elever känner dubbel problematik eftersom deras hemsituation påverkar deras mående så pass mycket att det går ut över studierna, som vi beskrev tidigare. Att varken känna lugn hemma eller i skolan skapar en känsla av otillräcklighet och att vara misslyckad. Elever säger att detta även har varit en anledning till varför de berättat och bett om hjälp, eftersom situationen i skolan blivit ohållbar.

”Jag stod inte ut med att konstant misslyckas i skolan, ville att dom skulle få mer förståelse och att dom skulle hjälpa mig mer”

Utöver tidsbrist och brist på tillfälle för samtal berättar skolpersonal i enkäten att det finns fler anledningar till varför det är svårt att fråga eleverna om deras hemsituation. Vissa menar att de inte vill inkräkta på elevernas integritet, att de är rädda för det negativa svar som kan komma och att de ska bli tvingade att agera men då inte känner sig helt säkra på hur.

SKOLKURAGE

Resultat

“Jag vill inte tro att det jag misstänker att det är sant.”

“Det svåra är, och jag tror det är oavsett kunskaper och relationer, att ställa frågan. En vet aldrig hur det kommer tas, det finns alltid en risk att eleven blir arg/sårad och ”sluter sig” samt tappar förtroendet för en för att man tror det värsta.”

Skolpersonal är även rädda för att göra situationen värre, ställa fel frågor och på så sätt tappa elevernas förtroende. En del menar att förutom att anmäla till socialtjänsten och att erbjuda ett samtal hos skolkurator så vet de inte vad de kan göra för de eleverna. Skolpersonalen uttrycker också en stor oro för elever som de vet lever i utsatta hemsituationer.

Under sommarlovet, är du orolig för hur det blir för dina elever som inte har det bra hemma?

89% Ja

“Det är svårt att veta hur man ska hantera det för att hjälpa eleven utan att riskera att göra saker värre, t ex genom att eleven upplever sig sviken av vuxenvärlden om förväntningar inte uppfylls, problemen förvärras när soc/föräldrar kontaktas eller att hjälpen stannar på vägen och inte fullföljs/följs upp.”

Kunskapsbrist

Ett genomgående tema för både elever och skolpersonal i enkäterna är kunskapsbrist. Elever uttrycker att de vill ha mer kunskap om hur det kan påverka en att växa upp i ett hem med psykisk ohälsa, missbruk och våld. De vill att det ska finnas obligatoriska lektioner i skolan. Dels för att få egen kunskap och kunna ta och få hjälp men också för att skapa en större allmän förståelse och minska tabun. Eleverna tycker att de inte får kunskap om det i skolan nu. 75% av eleverna svarade att de inte haft lektioner i skolan om hur det är att växa upp med missbruk och psykisk ohälsa. Det syns även i enkäten gentemot skolpersonal. En lika stor andel svarade där att de inte tar

SKOLKURAGE

Resultat

upp ämnet om hur det är att växa upp med föräldrar som har missbruk eller psykisk ohälsa med eleverna ens minst en gång på ett läsår.

Gemensamt för både elever och skolpersonal är att de tycker att det pratas för lite om de här ämnena i skolan. Både strukturerat i klassrummet men också bland personalen och i enskilda samtal med elever. Om skolpersonal saknar kunskap om hur de ska upptäcka och stötta barn som far illa hemma och barn saknar kunskap om sina situationer och rättigheter så blir risken att ingenting görs och barn lämnas ensamma sina situationer.

67%

av skolpersonalen tycker att ämnet "hur det är att växa upp med föräldrar som har ett missbruk eller psykisk ohälsa" borde finnas obligatoriskt i läroplanen.

Vad behövs?

Skolpersonal

Skolpersonalen i enkäten uttrycker en önskan om att bli bättre på att identifiera elever som har det svårt hemma. De nämner fyra områden som behövs för att det ska bli bättre; kunskap, samsyn, tid och resurser.

"Att bemöta barn som lever med föräldrar med missbruk och/eller psykisk ohälsa borde få rejält med plats i lärarutbildningen."

Skolpersonal vill ha utbildning och kunskap om symtom och tecken, hur de konkret kan möta elever i svåra hemsituationer och hur de kan hjälpa och ge stöd. De önskar en ökad kunskap på arbetsplatsen i form av kompetensutveckling, fortbildning och föreläsningar. Det ges även förslag på att ämnet borde finnas med redan i lärarutbildning. Skolpersonal menar att det också behövs en samsyn på arbetsplatsen kring ansvarsfördelning, hur de ska bemöta den här målgruppen och kring ungdomars psykiska hälsa. De önskar också mindre sekretess mellan personal och att elevhälsan ska kunna prata med lärare för att de tillsammans ska kunna stötta elever gällande hälsa och skolgång. Vissa lärare uttrycker att det skulle underlätta deras jobb att stötta elever om de fick veta mer om hur eleven mår och vad som händer. Samverkan mellan olika instanser som socialtjänsten, polis och BUP behöver också bli bättre.

SKOLKURAGE

Resultat

”Allt mer ska pressas in i skolan vilket gör att det blir pressade och stressade elever och lärare. Önskar att mer fokus läggs på individens välmående.”

Brist på tid är något som återkommer när skolpersonalen svarar. De vill hinna fråga alla sina elever oftare om hur de mår och kunna ha fler samtal vid behov. Det behövs också mer tid för att kunna skapa relation med eleverna för att de ska kunna få möjlighet att känna förtroende att våga berätta och prata med personalen i skolan. Det föreslås schemalagd social tid med elever i just det syftet att få lära känna varandra och bygga en relation.

Skolpersonal beskriver också att det behövs mer utrymme och tid i klassrummet för att ge kunskap till elever om hur det kan vara att växa upp med missbruk, psykisk ohälsa och våld i hemmet och hur de kan ta hjälp om de mår dåligt. Parallellt med tid pratas det om att det behövs mer resurser för att kunna ge mer tid. Elevhälsan behöver stärkas och inte nedmonteras, kuratorstider räcker inte till och lärare har för stora klasser och svårt att hinna med att lära känna alla ordentligt.

“Att det borde läggas mer vikt vid det här från politiskt håll så att inte lärarna skulle behöva sitta i många och långa samtal som de varken egentligen har tid eller utbildning för. Men eftersom resurser saknas på skolorna måste någon göra det, på bekostnad av våra (lärarnas) huvudsakliga uppgifter, planera, genomföra och följa upp en undervisning. Men det är ju så att funkar inte eleverna så funkar inte undervisningen heller och av rent medmänskliga skäl så kan man ju inte bara blunda för någon som har det svårt.”

SKOLKURAGE

Resultat

Vad elever önskar av skolan

Vi bad eleverna som uppgett att de har en sjuk förälder att skriva tips till skolpersonal på hur de kan göra det bättre för de i skolan. Nedan sammanfattas deras svar i en lista.

- Fråga hur eleverna mår och var uppmärksam
- Prata mer öppet om dysfunktionalitet i familjer och utbilda om ämnet
- Hjälp eleverna att förstå att de inte är ensamma, minska tabu
- Stötta, lyssna och försöka förstå
- Mer personal inom elevhälsan, gör det mer lättillgängligt att få hjälp
- Viktigt att elevhälsan syns och hörs på skolan
- Berätta att det finns hjälp att få
- Ge eleverna verktyg att hantera sin situation och visa hur dessa verktyg fungerar
- Hjälp eleverna att bli hjälpta
- Strunta inte i eleverna bara för att det är jobbigt och svårt
- Ge inte upp hoppet på eleverna, även om de inte öppnar upp sig första gången
- Fråga flera gånger om hur eleverna mår, var beredd på att svaret inte är positivt
- Våga agera om du misstänker eller får reda på att en elev inte har det bra hemma
- Gör eleverna delaktiga i processen
- Följ upp och var tydlig, berätta vad som kommer ske
- Hitta individuella lösningar för att underlätta i skolan
- Ta eleverna på allvar, tro på vad de säger
- Var uppmärksam även på de elever som är högpresterande
- Visa att du bryr dig
- Låt mer skolarbete ske i skolan och mindre hemma
- Regelbundna hälsokontroller med kuratorn där även frågor om hem-situationen ställs
- Skapa relationer

Nedan följer citat från elever:

“Jag vill att de ska tänka på sina egna fördomar om eleverna. Det finns alltid en anledning till att man beter sig som man gör och det är viktigt att de förstår att allt kanske inte är så enkelt de tror. En elev kanske inte är lat utan helt enkelt inte kan plugga hemma av olika anledningar. Och en elev som på utsidan ser bra ut med bra betyg inte automatiskt gör att denna inte har problem eftersom det kan vara en fasad. Jag vill att de ska vara öppna och förstående och försöka lyssna på de olika signalerna som elever skickar även om jag förstår att det är jättesvårt.”

“Utforma elever om psykisk ohälsa och vad man kan göra om man inte mår bra hemma!!! Jätteviktigt och jag förstår inte varför det inte är en grej. Och fånga upp elever som verkar utanför eller nedstämda innan det spårar ur helt, var uppmärksamma i korridorer och i klassrum. Få elever att se dig som en vän, av egna erfarenheter har det hjälpt så mycket med både tillit till lärare och att jag lärt mig så mycket mer.”

“Prata mer om ämnet, även fast det inte syns på utsidan är det skönt att veta att man inte är ensam och vad man kan göra i situationer ifall någon mår dåligt.”

“Lyssna! Ställ frågor om något är oklart ang. mående och hemsituation. Fråga vad man kan göra för att underlätta, men pressa inte. Försök hitta en skolpersonal som barnet/ungdomen litar på och låt främst dem få personen att prata. Då blir det inte massa upprepningar och osäkerhet.”

“Lyssnar och agerar efter vad jag själv säger som behöver göras. Slutar se mig som ett problem eller att “jag ska vara en ungdom med en massa diagnoser”, som istället är symtom på min svåra uppväxt (...) att den har kunskap om att inlärningssvårigheter/koncentrationssvårigheter inte alltid har något att göra med att det är något fel på barnet, utan att det kan vara mycket i omgivningen som påverkar en.”

“Jag går i en väldigt bra skola där jag faktiskt fått väldigt mycket hjälp och stöttning. Däremot för de som inte haft lika tur som jag med det, skulle det kanske hjälpa att ha en speciell lärare/mentor eller någon på skolan som man känner att man litar på. Som stöd. Ibland för att kunna gå undan och jobba i eget rum, eller för att kunna t.ex. sms:a om det är något. Även att man ska kunna få gå hem om det inte känns bra. Det har hjälpt mig oerhört mycket.”

Slutord

Barn vars föräldrar har missbruk, psykisk ohälsa eller utsätter dem för våld löper stor risk för egen psykisk ohälsa och att gå ut grundskolan utan fullständiga betyg.

Skolpersonal beskriver tydligt vad de behöver för att situationen ska bli bättre. Mer kunskap och samsyn i skolan kring ämnena, mer tid och resurser till relationsskapande och samtal, i utbildningar, fortbildningar, personalgrupp och klassrum. Även eleverna har konkreta förslag på hur skolpersonal kan agera för att ge dem förutsättningar att ta hjälp och förändra sin situation. Elevernas tips är konkreta och majoriteten möjliga för skolpersonal att direkt implementera i den dagliga verksamheten utan stora organisatoriska förändringar. Skolan ska inte ta över allt ansvar för barn som far illa, men eftersom skolan är den plats som barn spenderar en stor del av sin tid på, så måste skolpersonal ges bättre förutsättningar att kunna finnas där för elever som behöver det.

Den här enkätstudien bekräftar mycket av vad Maskrosbarn genom alla år har fått höra. Att barns skolgång påverkas negativt av deras hemsituation, att de många gånger inte blir sedda av de vuxna i skolan, att de vill ha hjälp och att skolpersonal vill hjälpa men inte alltid vet hur. Nästan all skolpersonal som svarat på enkäten svarar att de vet vad de ska göra när de upptäcker att ett barn far illa, alltså att det finns rutiner för detta. Trots det visar svaren på övriga frågor att de inte vet hur de ska närma sig eleverna, känner osäkerhet kring att agera och är rädda för att göra saker värre. Eleverna å sin sida uttrycker att de vill prata, att de vill få frågan.

Vad blir konsekvenserna när vuxna inte vågar? Hur blir det för barnen som inte har någon annan som ser dem? En ungdom hos Maskrosbarn sa "En socanmälan som inte leder någonstans är bättre än en anmälan som aldrig hänt". Vuxna måste våga tro på barnen när de säger att de vill att vuxna ska "lägga sig i". Om inte vuxna vågar prata om svåra och känsliga saker hur ska barnen då våga berätta?

Tack till

Stort tack till alla elever och skolpersonal som deltagit i enkäterna och delat med sig av sina upplevelser och tankar.

Tack till postkodstiftelsen som gör projektet möjligt.

**MASKROS
BARN**

www.maskrosbarn.org